

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta

420/00.02.01.00.00/2026

Kaupunginhallitus 05.10.2026 § 273

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta. Lausunnot on pyydetty toimittamaan 15.10.2026 mennessä.

Esityksen mukaan sähköverkkoon liittämisen kysyntä on kasvanut merkittävästi sähköistymisen, uusiutuvan energian tuotannon lisääntymisen sekä uudentyyppisen sähkönkulutuksen ja sähkövarastoinnin yleistymisen myötä. Sähköverkot ovat paikoitellen ruuhkautuneet niiden aktiivisesta kehittämisestä huolimatta.

EU:n sähkömarkkinalainsäädännössä asetetaan siirto- ja jakeluverkonhaltijoille yleinen velvoite varmistaa kolmansien osapuolten syrjimätön pääsy verkkoihinsa. Samalla jäsenvaltioille ja sääntelyviranomaisille jätetään liikkumavaraa liittymismenettelyjen yksityiskohtien suunnittelussa, jotta järjestelmien erityispiirteet voidaan ottaa huomioon. EU:n sähkömarkkinalainsäädännössä ei edellytetä, että liittämistä koskevat tarjouspyynnöt käsiteltäisiin saapumisjärjestyksessä. Jäsenvaltiot ja kansalliset sääntelyviranomaiset voivat ottaa käyttöön muita sääntöjä, joita verkonhaltijoiden on sovellettava, edellyttäen, että säännöt ovat syrjimättömiä ja avoimia ja perustuvat objektiivisiin sekä teknisesti ja taloudellisesti perusteltuihin kriteereihin.

Esityksen tavoitteena on turvata sähköverkon kapasiteetin tarkoituksenmukainen ja tehokas hyödyntäminen kilpailevien tarpeiden kesken tilanteessa, jossa sähköverkon kapasiteetista on niukkuutta.

Sähkömarkkinalakiin lisättäisiin säännökset etusijamenettelystä, jota verkonhaltijan olisi sovellettava sähkönkäyttökohteiden ja sähkövarastojen liittymistä koskevien tarjouspyyntöjen käsittelyssä. Tarjouspyynnöt sijoitettaisiin neljään etusijaryhmään liittymän tehon ja käyttötarkoituksen perusteella. Etusijamenettelyä ei sovellettaisi sähkön tuotantoon.

Etusijamenettely kannustaisi suurten sähkönkäyttökohteiden ja sähkövarastojen sijoittamiseen alueelle, jossa sähköverkon kapasiteetista ei ole niukkuutta. Alueilla, joilla kapasiteetista on niukkuutta, suurten sähkönkäyttökohteiden liittäjät voisivat parantaa liittymistä koskevan tarjouspyyntönsä asemaa sitoutumalla tarjoamaan sähkömarkkinoille joustavaa sähköntuotantokapasiteettia tai kattamalla osan sähkönkulutuksestaan samalla alueella sijaitsevalla uudella sähköntuotannolla. Tarjouspyyntöjen käsittelyssä otettaisiin huomioon lisäksi sähkönkäyttökohteen tai sähkövaraston kehitysaste.

Etusijaryhmä ja etusijajärjestys määrittäisivät sen, missä järjestyksessä verkonhaltija tarjoaa sähköverkon kapasiteettia ja kehittää sähköverkkoaan silloin, kun kapasiteettia ei voida tarjota kaikille liittyjille samanaikaisesti.

Ehdotuksella ei rajoitettaisi verkkoon pääsyä. Verkonhaltijoiden liittämisvelvollisuus säilyisi ennallaan, eikä esitys vaikuttaisi siihen, kenellä on oikeus liittyä sähköverkkoon.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027.

Esittelijä ja valmistelija: kaupunginjohtaja Pekka Hirvonen, puh. 040 105 1001, pekka.hirvonen@kitee.fi

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus päättää lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sähkömarkkinalain muuttamisesta Työ- ja elinkeinoministeriölle seuraavaa:

Taustaa

Sähköistyminen etenee voimakkaasti Suomessa, muissa Pohjoismaissa ja maailmanlaajuisesti. Fossiilisista polttoaineista ja niihin liittyvistä riippuvuuksista on perustellusti syytä päästä eroon. Sähköistymisen haasteet eivät liity pelkästään datakeskuksiin, myös prosessiteollisuus, liikenne ja lämmitys sähköistyvät. Sähköenergian käytön kasvu on väistämätöntä ja laskelmia kasvuennusteiden taustalla voidaan pitää perusteltuina ja uskottavina.

Datakeskusten lisääntyminen on aikamme suurimpia ilmiöitä. Tekoäly, pilvipalvelut ja näihin kokonaisuuksiin liittyvät teollisuuden alat muodostavat tällä hetkellä ylivoimaisesti voimakkaimmin kasvavan teollisuusalojen kokonaisuuden globaalisti. Monitasoinen kokonaisuus koostuu raaka-aineista, puolijohteista, muisteista, siruista, energiasta, erilaisista valmistusmenetelmistä, AI-malleista sekä teollisuuden ja muista sovellutuksista. Kvanttitietokoneet liittyvät osaksi kokonaisuutta muutaman vuoden kuluessa. AI:n vaikutukset teolliseen tuotantoon, kauppaan, pankkimailmaan, elinympäristöömme ja jopa tapaamme ajatella, tulevat olemaan ennen näkemättömiä.

Suomen on päästävä vielä nykyistäkin voimakkaammin kiinni kaikkiin edellä kuvattujen tuotantoketjujen vaiheisiin raaka-aineista AI-mallien kehittämiseen, oppivaan robotiikkaan ja kvanttilaskennan hyödyntämiseen saakka. Suomen yhtenä vahvuutena tässä megakehitystrendissä on stabiili sähköverkko ja päästötön sähköntuotantokapasiteetti.

Hallituksen lakiesitykseen liittyvät ongelmat

Kiteen kaupunki tunnistaa hallituksen esityksen taustalla olevat huolenaiheet, joita on käsitelty laajasti myös julkisessa keskustelussa. On kuitenkin syytä huomata, että lakiluonnoksen vaikutusten arviointi on jäänyt valmisteluvaiheessa puutteelliseksi. Vähintäänkin HE:n vaikutusten mittakaava on jäänyt asiantuntijalausuntojen pohjalta esitykseen kirjaamatta tai sitä ei ole analysoitu riittävästi.

Nykymuodossaan lakimuutos jakaisi Suomen alueen kahteen kehitysskenaarioon: Kehittyvällä alueella puhdas sähköntuotantokapasiteetti kasvaisi edelleen, siirtoverkot kehittyisivät ja tämä houkuttelisi alueelle energiantensiivisiä investointeja. Vastaavasti taantuvalla alueella sähköntuotantokapasiteetti kattaisi lähinnä minitarpeen, eli kaupan, liikenteen ja pienteollisuuden. Energiantensiiviset investoinnit eivät hakeutuisi tälle alueelle eikä näin muodoin syntyisi perusteltua tarvetta kehittää siirtoverkkokapasiteettia.

Edellä typistetysti kuvattujen alueellisten eriytymisskenaarioiden aluetaloudelliset vaikutukset olisivat merkittäviä.

On myös perusteltua esittää, että datakeskusten kohtelu HE:ssä on vastoin yritysten yhdenvertaista kohtelua. Yleisesti esityksessä korostetaan teknologianeutraaliutta, joten lainsäädännöllisesti ei ole kestävää perustetta asettaa yksi ala tai tietynlaiset yritykset eriarvoiseen asemaan

suhteessa muuhun teolliseen tuotantoon. HE pyrkii ohjaamaan datakeskusten sijoittumista maassamme asettamalla niille senkaltaisia vaatimuksia, jotka määrittäisivät mihin maassamme voi tietynlaista liiketoimintaa sijoittaa. Tämä on vastoin Suomen perustuslain (731/1999) 18 §:ssä säädettyä elinkeinovapautta sekä julkisen vallan velvoitetta edistää työllisyyttä.

Kiteen kaupunki katsoo, että kokonaisuutena HE:n toteutuessa nykymuodossaan investoiminen energiantensiiviseen tuotantoon ja erityisesti datakeskuksiin byrokratisoituisi merkittävästi koko Suomen alueella. Nopeasyklisessä markkinassa tämä voi olla ratkaiseva tekijä, joka ohjaa investointeja esimerkiksi muihin Pohjoismaihin.

Ehdotettu lain voimaantulon aikataulu aiheuttaisi merkittäviä taloudellisia tappioita niille kunnille ja yrityksille, jotka ovat datakeskusten suunnittelun ja sijoittumisalueiden esirakentamisen jo aloittaneet.

On perusteltua väittää, että HE:n mukainen merkittävä muutos sähköenergiakapasiteetin jakoperusteisiin romahduttaisi kuvaa Suomesta stabiilina ja ennustettavana investointikohteena. Laskentakapasiteetti- ja datakeskusmarkkina on globaali, toimijat ovat globaaleja, joten myös mainehaitta tulisi olemaan globaali, koska siitä uutisoitaisiin globaalisti. Samalla tavoin, kuin nyt uutisoidaan Suomeen sijoittuvien yritysten investoinneista.

Tarkempia esitykseen liittyvä huomioita ja puutteita

Kiteen kaupunki korostaa, että esitetyn lakiluonnoksen vaikuttavuusarviointi on puutteellista. Suomi toimii osana Pohjoismaista ja Eurooppalaista sähkömarkkinaa, mutta kirjeessä on tarkasteltu ainoastaan Tanskan säätelymallia ja esimerkiksi Irlannin aivan eri kehitysvaiheessa olevaa tilannetta. Siinä vaiheessa, kun Suomen datakeskus- ja sähkömarkkina ovat Irlannin tilanteessa, on tuotantokapasiteettipuolella todennäköisesti löydetty jo toimivampiakin ratkaisuja kuin Irlannin regulaatioon perustuva.

Lisäksi taloudellisten ja aluetaloudellisten vaikutusten tarkastelu on merkittävän puutteellista keskittyen lähinnä yritysten asemaan. Kilpailtaessa kymmenien miljardien investoinneista tulee vertailukohdiksi asettaa erityisesti Ruotsi ja Norja. Mikäli lainsäädäntö heikentää Suomen asemaa suhteessa muihin Pohjoismaihin, sijoittunevat investoinnit Suomen ulkopuolelle esimerkiksi ilmastoltaan yhtä soveltuvaan Ruotsiin, mutta kuitenkin samalla saman sähköpörssimarkkinan piiriin. Näin investoinneista saatavat kymmenien miljardien eurojen hyödyt menevät muualle, mutta sähköntuotantokapasiteetin lisäämiseen haasteet kohdentuvat myös Suomeen.

Hallituksen esityksen tavoitteena on, että sähköön tuotantokapasiteettia rakentuu niille alueille, joissa kulutus lisääntyy. Tavoitteen toteutumista pyritään edistämään sähköön kuluttajille, eli käytännössä datakeskuksille, asetettavilla velvoitteilla. Toimenpiteillä pyritään hillitsemään sähkönsiirtokapasiteetin rakentamisen kuluja. Hallituksen esitys perustuu näkemykseen, jonka mukaan energiamarkkinat eivät ilman lisäsäätelyä kykene vastaamaan riittävän nopeasti sähköön kysynnän ennakoituun kasvuun. Tämä näkemys muodostuu siitä, että Suomessa sähköenergia on edelleen Euroopan halvinta, mistä johtuen tuotantoon kohdistuvat investoinnit ovat suurelta osin odottaneen taloudellisen kannattavuuden kohentumista.

Kiteen kaupunki tiedostaa, että sähköön hintaan liittyvä, osin aiheellinen huoli, nousee esiin kansalaiskeskustelusta. Nyt tilannetta pyritään korjaamaan säätelyperustaisesti sen sijaan, että luotettaisiin markkinoilla toimivien yritysten kykyyn rakentaa uutta sähköön tuotantokapasiteettia. Tämän tyyppisillä regulaation perustuvilla ratkaisuilla on väistämättä

markkinaehtoista energiamarkkinaa vääristävä vaikutus. Tämä voi johtaa mm. siihen, että markkinaehtoiset energian tuottamiseen kohdentuvat investoinnit eivät kohdistu Suomeen. Samoin uusien energiantuotantomuotojen kehitys markkinaehtoisesti hidastuu. Siinä vaiheessa, kun sähköenergian hinta asettuu oikealle tasolle, alkavat markkinaehtoiset energian tuottajat investoimaan.

Datakeskustoimijat eivät ole energian tuottamiseen erikoistuneita yrityksiä ja käyttävät omissa energiaratkaisuissaan pääosin CO₂ päästöjä lisääviä polttoaineita. On esitetty, että datakeskukset hyödyntäisivät omia varavoimaloitaan energian hintahuippujen tasaamiseen. Käytännössä nämä voimalat käyttävät polttoaineena joko maakaasua tai raakaöljypohjaisia polttoaineita. On huomattava, että maakaasu on käytännössä metaania, eli hiiliperustaista polttoainetta. Biokaasua on esitetty myös vaihtoehdoksi, mutta biokaasuvaihtoehto törmää mittakaavaongelmaan. Biokaasua tuotetaan auttamattoman vähän, jotta sitä voitaisiin pitää todellisenä ratkaisuna. Edes vuoden 2030 tavoitteelliset määrät (4 TWh) eivät helpottaisi tilannetta, puhumattakaan nykyisestä noin 1 TWh vuosituotantomäärästä.

Mikäli tavoitellaan matalampia CO₂ päästöjä, on ratkaisu käytännössä sähkö tai vety, ja vetykin kytkeytyy sähköön.

Itäisen Suomen ja Pohjois-Karjalan tilanne

Kiteen kaupunki korostaa, että merkittävä osa itäisestä Suomesta on energiaintensiivisten merkittävämpien investointien ulottumattomista. Tämä johtuu siitä, että Fingridin 400 kV:n kantaverkko ei kata näitä alueita. Kyseinen 400 kV:n kantaverkko ulottuu Lappeenrantaan ja siitä itärajan suuntaisesti pohjoiseen päin verkkoa ei ole rakennettu Suomen itäisimpiin kuntiin. Tämä puute on yksittäisistä Suomen itäisten kuntien kehittymistä jarruttavista seikoista todennäköisesti vaikutuksiltaan merkittävin. Kuten edellä tässä lausunnossa on todettu, niin tulevaisuus on vahvasti sähköinen.

Itärajan läheisyys estää alueelle tuulivoiman rakentamisen, mikä on käytännössä ainut merkittävä ja varteenotettava uusiutuvan energian muoto, mikäli ydinvoimaa ei huomioida. Aurinkovoima täydentäisi tuulivoimalla tuotettavaa sähköenergiaa. HE:n perusteluissa tämä ongelma on nostettu esiin, mutta samalla on esitetty ratkaisuksi kaasuverkkoa. On syytä huomata, että myöskään kaasuverkko ei ylety Etelä-Karjalaa pohjoisemmaksi. Pohjois-Karjalan alueella kaasuverkkoa ei ole, ja kuten edellä tässä lausunnossa on korostettu, myös maakaasu on fossiilinen polttoaine.

Fingridin 400 kV:n verkkokapasiteetin puuttuminen ja tuulivoiman tiukat rakentamisrajoitteet muodostavat yhdessä tilanteen, joka pääosin estää energiaintensiivisten teollisuuden alojen investoinnit Pohjois-Karjalan alueelle. Energian rajoitettu saatavuus rajoittaa sähköistymistä kokonaisuutena ja itäisen Suomen rajakuntien elinvoiman kehittymistä. HE:n esitys etusijaisryhmämenettelyineen jäädyttäisin nykyisen tilanteen. On syytä huomata, että jakeluverkon kehittämisvelvollisuudesta on säädetty sähkömarkkinalaissa:

19 § Verkon kehittämisvelvollisuus

Verkonhaltijan tulee toiminta-alueellaan riittävän hyvälaatuisen sähkön saannin turvaamiseksi verkkonsa käyttäjille ylläpitää, käyttää ja kehittää sähköverkkoaan sekä yhteyksiä toisiin verkkoihin sähköverkkojen toiminnalle säädettyjen vaatimusten ja verkon käyttäjien kohtuullisten tarpeiden mukaisesti.

Mikäli HE:n esitys etenisi, niin investointikyselyt kiertäisivät energiansiirron pullonkaula-alueet ja näin ei muodostuisi tarvetta vahvistaa kaikelle

teollisuudelle ja liikenteelle kriittisiä energian siirtoyhteyksiä. On vaikea kuvitella sellaisia muita tukitoimenpiteitä, jotka kompensoisivat HE:n esityksestä johtuvat aluetalouden kehittymisen rajoitteet.

Eri teollisuuden alojen toimintaedellytyksiä arvioitaessa datakeskukset sopisivat hyvin itäiseen Suomeen, koska niiden tuottaman palvelun siirtäminen tapahtuu olemassa olevien valokaapeliyhteyksien kautta eikä näin ollen kalliita logistiikkainvestointeja tarvita. Lisäksi alueella on suuria teollisuustontteja ja työvoimaa on saatavilla rakentamiseen ja ylläpitoon.

Vaikutukset Kiteellä

Kiteen kaupunki tuo esille, että Kiteen ja Keski-Karjalan alue on kärsinyt merkittävästi itärajan sulkemisesta. Kemian ja puunjalostusteollisuuden raaka-aineiden tuonti Venäjältä loppui kuten myös tuotteiden vienti. Matkailu ja kauppa ovat kärsineet merkittävästi rajan sulkeutumisesta. Logistiikka on hankaloitunut Saimaan kanavan käytön päätyttyä.

Kiteen kaupunki ja yrittäjät ovat systemaattisesti etsineet uusia ratkaisuja alueen elinvoiman vahvistamiseksi. Sähköverkon olemassa olevaa kapasiteettia on analysoitu ja olemme käyneet lukuisia keskusteluita useiden kansainvälisten datakeskustoimijoiden kanssa alueelle sopivan datakeskustyksikön rakentamisesta.

Tehty vuosien pohjatyö johti syksyllä 2025 maanvuokra- ja myyntioptiosopimusten syntymiseen luotettavaksi arvioidun datakeskustoimijan kanssa (kaupunginhallituksen päätökset 13.10.2025 § 340 ja 341). Sopimusten pohjalta on esirakennettu 10 ha datakeskusalue ja kaavoituksen ongelmat ratkaistiin poikkeamisluvalla, joka on lainvoimainen. Suunnittelu on edennyt rakentamislupavaiheeseen ja investoivalla yrityksellä on tavoitteena rakentamislupahakemuksen jättäminen viranomaiskäsitteilyyn loppuvuoden aikana. Hanketta on valmisteltu pieteetillä yhteistyössä kaupungin ja eri lupaviranomaisten kanssa.

Investointi on kokonaisuutena 300 – 600 miljoonan euroa, eli Kiteen kaupungin ja koko Pohjois-Karjalan mittakaavassa erittäin merkittävä.

Investoinnin tarkkaan optimoitu koko sijoittaisi hankkeen ottotehon perusteella etusijaisryhmään 3. Tämä tarkoittaisi, että HE:n esityksen mukaisesti lähes valmiin hankkeen sähköliittymäsopimusta arvioitaisiin vasta vuoden 2027 lopussa. Tilanne on absurdi ja asettaa nopeasykliselle teollisuuden alalle investoivan yrityksen erittäin hankalaan arviointitilanteeseen, että jatkaako toteutukseen saakka vai ei. Vähintäänkin HE:n esitys lisää merkittävästi hankkeen toteutumisen epävarmuutta. Tilanne on vahvasti ristiriidassa HE:n perusteluissa esitetyn ajatuksen kanssa, että lakimuutos lisäisi investoivien yritysten hankkeiden toteutumisen varmuutta. Esitetyssä lain voimaantuloaikataulussa HE:n esitys vetää käytännössä ”maton alta” useilta tällä hetkellä loppuvaiheen suunnittelussa olevilta hankkeilta.

Kiteen kaupunki katsoo, että esitys vaarantaisi Itä-Suomen mahdollisuudet päästä osalliseksi puhtaan siirtymän, sähköistyvän teollisuuden, datakeskusten, sähkövarastojen ja muiden energiantensiivisten toimialojen investoinneista. Se olisi ristiriidassa Itä-Suomen elinvoiman ja tasapainoisen aluekehityksen vahvistamista koskevien tavoitteiden kanssa.

Valtion ja kantaverkonhaltijan tulee ensisijaisesti huolehtia siitä, että sähkönsiirtoverkkoa vahvistetaan Itä-Suomessa ja että alueella suunnitelluille investoinneille voidaan tarjota riittävä liittymiskapasiteetti kilpailukykyisessä aikataulussa.

Muutosesitykset

Kiteen kaupunki esittää, että sähkömarkkinalaki nykymuodossaan turvaa varsin kattavasti sähköön saatavuuden eri alueilla ja erilaisille toimijoille. Mikäli sähkömarkkinalain muutosta päätetään viedä eteenpäin, vaatii HE:n esitys merkittävää lisävalmistelua ja erityisesti laajempaa lakimuutoksen vaikutusten arviointia. Nykymuodossaan HE:n esitys ei tarkastele riittävällä laajuudella ja tarkkuudella ehdotetun lakimuutoksen vaikutuksia energiantensiivisten teollisuuden alojen ja erityisesti datakeskusten sijoittumisedellytysten muuttumiseen. Helsingin Sanomien mukaan lainvalmistelu toteutettiin nopeassa aikataulussa mikä viittaisi siihen, että valmisteluprosessissa on ohitettu keskeisiä lainvalmisteluun liittyviä työryhmätyöskentelyvaiheita. Nopeasti ja puutteellisesti suoritettu valmistelu on ristiriidassa huolellisen lainvalmistelun periaatteiden kanssa.

Korostetusti Kiteen kaupunki esittää huolen siitä, että HE:n esitys omalta osaltaan loisi tilanteen, jossa energiantensiivisen teollisuuden sijoittuminen lähelle itärajaa muuttuisi erittäin hankalaksi. Liittymätiedustelujen vähetessä olisi perusteltua todeta, että monien itärajan kuntien kehitykselle erittäin merkittävä Vaaralinjahanke (400 kV:n siirtoyhteys) voitaisiin unohtaa.

Kiteen kaupunki pitää siis välttämättömänä, että esityksen alueelliset ja elinkeinopoliittiset vaikutukset arvioidaan uudelleen. Arvioinnissa tulee tarkastella erityisesti sitä, miten etusijamenettely vaikuttaisi Itä-Suomen investointeihin, työllisyyteen, yritysten sijoittumiseen sekä kuntien mahdollisuuksiin kehittää teollisuus- ja yritysalueitaan.

Mikäli ko. lakiesityksen valmistelua päätetään jatkaa, on lain voimaantuloa välttämätöntä lykätä vähintään vuodella, jotta lähes valmiit hankkeet saadaan toteutettua suunnitellussa aikataulussa nykyisen lainsäädännön puitteissa. Lainsäädännön muutokset eivät saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa ja alaskirjauksia datakeskushankkeita valmistelleille kunnille tai suunnittelussa jo pitkällä oleville yrityksille.

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.